

Jelena Šakotić-Kurbalija
Univerzitet u Novom Sadu
Filozofski fakultet
Dragan Kurbalija
Poljoprivredna škola sa domom učenika, Futog Ivana Mihić
Jovana Jestrović
Univerzitet u Novom Sadu
Filozofski fakultet

UDK 316.811:159.9.072-055.2
173.1-055.2

PREDIKCIJA POTENCIJALA ZA RAZVOD NA OSNOVU ŽENINE PERCEPCIJE KVALITETA BRAČNOG ODNOSA

Apstrakt: U cilju utvrđivanja mogućnosti predikcije potencijala za razvod na osnovu različitih činilaca kvaliteta bračnog odnosa i sociodemografskih varijabli, ispitano je 2049 žena, starosti od 19 do 75 godina, različitog socioekonomskog statusa, koje žive u formalnom ili neformalnom braku. Činioci kvaliteta bračnog odnosa su mereni Skalom prilagođenosti u bračnom odnosu (Dyadic Adjustment Scale – DAS: Spanier, 1989), a potencijal za razvod je izražen Indeksom bračne nestabilnosti (Marital Instability Index: Booth, Johnson & Edwards, 1983) od sociodemografskih varijabli ispitane su: starosti ispitanica, starosti njihovih partnera, subjektivne procene visine mesečnih prihoda domaćinstva u odnosu na prosek u našoj sredini, stepena obrazovanja ispitanice i partnera, stambenog i radnog statusa oba supružnika i broj njihove dece. Hijerarhijskom višestrukoum regresionom analizom je utvrđena statistički značajna povezanost, umerenog intenziteta, između prediktorskog skupa varijabli (faktora kvaliteta bračnog odnosa i sociodemografskih varijabli) i bračne nestabilnosti, kao kriterijske varijable. Rezultati upućuju na zaključak da je kod žena trećina varijanse potencijala za razvod ($R_1^2=0,34$) determinisana ispitanim dimenzijama kvaliteta braka, dok ispitane sociodemografske varijable objašnjavaju još samo 3% varijanse bračne nestabilnosti ($R_2^2=0,37$). Pri tom se kao najznačajniji prediktor pokazalo zadovoljstvo brakom ($\beta=-0,53$, $p=0,00$).

Кljučне речи: brak, bračni odnosi, kvalitet braka, bračna nestabilnost, potencijal za razvod

Uvod

U literaturi koja se bavi bračnom stabilnošću/nestabilnošću, odnosno, pitanjem zašto neki brakovi uspešno prevladavaju krize, kroz koje neminovno svi brakovi prolaze, a drugi se završavaju razvodom, najcitiranija su sledeća teorijska objašnjenja (prema: Čudina-Obradović i Obradović, 2006): Teorija socijalne razmene, Teorija bračne ravnoteže i Model ranjivost-stres-adaptacija.

Dok Teorija bračne ravnoteže i Model ranjivost-stres-adaptacija polaze od pretpostavke da kvalitet bračnog odnosa, u potpunosti ili u velikoj meri, određuje

bračnu stabilnost, autori koji svoje modele funkcionisanja bračnih odnosa razvijaju na osnovnim postavkama Teorije socijalne razmene i/ili istražuju bračne odnose u okviru ovog teorijskog pristupa, eksplicitno razdvajaju bračnu stabilnost i kvalitet bračnog odnosa, te ih posmatraju kao dve nezavisne dimenzije, što podrazumeva mogućnost doživljaja visokog kvaliteta, a niske bračne stabilnosti, visokog kvaliteta i visoke stabilnosti, niskog kvaliteta i niske stabilnosti, kao i visoko izražene bračne stabilnosti uz percepciju niskog bračnog kvaliteta (Šakotić-Kurbalija, 2011).

Osnovne postavke Teorije socijalne razmene su dali Tibo i Keli (Thibaut & Kelley, 1959) u okviru svoje *Teorije međuzavisnosti*: bliske veze se razvijaju, rastu, propadaju i raspadaju se kao posledica razvijanja *procesa socijalne razmene*, odnosno razmene dobitaka i gubitaka među samim partnerima i između partnera i ostalih ljudi.

Levinger (Levinger, 1976) je bio prvi autor koji je Teoriju međuzavisnosti primenio na bračne odnose. Prema njegovom modelu (ne)uspeh braka zavisi od tri varijable, i njihovog individualnog vrednovanja, a to su: privlačnost unutar veze, prisutnost poželjnije alternative van veze, i barijere vezane za raskid veze. Bračna stabilnost je veća što je veća privlačnost unutar bračne veze (psihološka, telesna, materijalna i statusna), što je manje poželjnijih opcija van veze i što su jače barijere vezane za razvod braka.

Pri tom, privlačnost unutar veze (među bračnim partnerima) može biti: psihološka, telesna, materijalna i/ili statusna. Poželjnija alternativa van veze može biti emocionalna i/ili seksualna veza sa drugim partnerom, koji se iz nekog razloga doživljava privlačnijim od bračnog partnera, ali isto tako, alternativa aktuelnoj vezi/braku može biti i samački život ili profesionalna karijera za koju su postojeći brak i bračne obaveze doživljeni kao otežavajući faktor. Barijere vezane za raskid veze, odnosno prepreke za razvod su najčešće zajednička deca i/ili različita uverenja o braku kao instituciji, i uverenja o psihološkim posledicama razvoda (npr. razvode se samo gubitnici, razvod bi značio da sam ja neuspešna osoba, deca iz razvedenih brakova su po pravilu problematična i sl.).

Ove tri varijable su u stalnom procesu dinamičke povezanosti, a bračna stabilnost je u potpunosti determinisana njihovim međudnosom. Drugim rečima, bračna stabilnost se može meriti kao trenutno stanje u jednoj tački na vremenskom kontinuumu bračnog odnosa, ali je realno reč o stalno varirajućoj karakteristici braka – o procesu u kome neprekidno dolazi do manjih ili većih oscilacija.

U skladu s postavkama Levingerovog Modela kohezivnosti partnerskog odnosa (1976), brakovi se završavaju kada su ispunjena sledeća tri uslova:

1. niska privlačnost same veze,
2. postoji poželjnija alternativa u odnosu na postojeću vezu i
3. barijere za napuštanje veze su slabe.

Koristeći ove ideje Luis i Spanier (Lewis & Spanier, 1979) su formirali tipologiju razmena unutar bračnih odnosa prema kojoj su bračno zadovoljstvo i bračna stabilnost predstavljene kao ortogonalne dimenzije ishoda braka, te brakovi mogu biti:

- a) zadovoljavajući i stabilni,

- b) zadovoljavajući ali nestabilni,
- c) nezadovoljavajući ali stabilni i
- d) nezadovoljavajući i nestabilni.

Pri tom, koncepti socijalne razmene objašnjavaju položaj svakog konkretnog bračnog para unutar koordinatnog sistema. Tako su, npr., nezadovoljavajući a stabilni bračni parovi oni kod kojih je privlačnost unutar veze niska, ali su barijere za napuštanje veze veoma visoke (socijalne ili religijske zabrane, finansijski problemi...). S druge strane, zadovoljavajuće a nestabilne veze su one kod kojih je privlačnost unutar veze visoka, ali su slabe granice za napuštanje veze i postoji alternativa vezi koja je još privlačnija.

Uzimajući u obzir procese socijalne razmene koji se dešavaju unutar nekog dijadnog odnosa, Spanier je sa saradnicima razvio koncept dijadnog prilagođavanja kojim je moguće proceniti i meriti stepen kvaliteta nekog partnerskog odnosa na kontinuumu od „dobro prilagođenog“ do „neprikladnog“ (Spanier, 1976). Operacionalizaciju koncepta dijadnog prilagođavanja predstavlja DAS skala koja je jedan od najčešće primenjenih instrumenata u istraživanjima bračnog kvaliteta, a po nekim studijama je i najčešće korišćen instrument za merenje bračnog kvaliteta (Glenn, 1990). Ova skala se sastoji od četiri subskale koje predstavljaju operacionalizaciju empirijski proverenih komponenata kvaliteta veze: Konsenzusa, Zadovoljstva brakom, Afektivno-seksualne usaglašenosti i Kohezivnosti.

Istraživanja faktora koji utiču na kvalitet i stabilnost braka aktuelna su već duže od pola veka, jer u gotovo svim državama Evropske unije od 60-ih godina 20. veka kontinuirano opada broj sklopljenih brakova, a istovremeno raste stopa razvoda (Eurostat, 2010). Ovi statistički pokazatelji nedvosmisleno govore da je, u savremenom društvu, tradicionalna forma braka u krizi, a povećanje bračne nestabilnosti i povećanje broja razvoda prepoznati su kao deo „tranzicije bračnosti“ (Ivković, 2011).

Rezultati istraživanja različitih autora (Carrère et al., 2000; Gager & Sanchez, 2003; Huston et al., 2001; Karney & Bradbury, 1995a, 1995b; Kurdek, 1999; Waldinger et al., 2004) ukazuju da je kvalitet bračnih odnosa najznačajnija determinanta bračne stabilnosti. Autori iz Srbije (npr. Tošić i Todorović, 2011; Šakotić-Kurbalija, 2011; Šakotić-Kurbalija i Kurbalija, 2012a, 2012b) i regiona (npr. Čudina-Obradović i Obradović, 2006; Obradović & Čudina-Obradović, 2000), takođe, ističu značaj povezanosti kvaliteta bračnog odnosa i bračne stabilnosti.

Na osnovu rezultata opsežne metaanalize (Karney & Bradbury, 1995b), zaključeno je da je za bračnu stabilnost najvažnija percepcija kvaliteta bračnog odnosa žena, a zatim bračno seksualno zadovoljstvo muškarca, dok je percepcija kvaliteta bračnog odnosa muškarca tek treći faktor po važnosti za predikciju bračne stabilnosti.

Nalazi istraživanja sprovedenih nakon ove metaanalize (Karney & Bradbury, 1995b), takođe, upućuju na zaključak da je ženina percepcija kvaliteta bračnog odnosa značajnija za stabilnost braka, od percepcije kvaliteta bračnog odnosa njihovih supružnika (Heaton & Blake, 1999, Obradović & Čudina-Obradović, 2000). Odnosno, ženina percepcija kvaliteta bračnog odnosa je prepoznata kao prvi faktor koji

vodi ka razvodu ili pomaže u njegovoj prevenciji (Cross & Madson, 1997; Karney & Bradbury, 1995a).

Zaključeno je da, po pravilu, žene prve izražavaju nezadovoljstvo usled narušenosti kvaliteta bračnog odnosa; uobičajeni su nosioci inicijative da se narušeni odnos popravi, a kada procene da nije moguće poboljšati odnos – žene pokreću razvod braka (Cross & Madson, 1997). Imajući sve ovo u vidu, istraživanje koje će biti prezentovano u ovom radu je bilo usmereno na populaciju žena.

Cilj preduzetog istraživanja je bio da se utvrdi koliki je doprinos percepcije kvaliteta bračnog odnosa potencijalu za razvod, kod žena, i, u okviru toga, koliki je doprinos percepcije pojedinačnih faktora kvaliteta bračnog odnosa: bračnog konsenzusa, zadovoljstva brakom, afektivno-seksualne usaglašenosti i bračne kohezivnosti?! Pored ovog osnovnog cilja, dodatni cilj ovog rada predstavlja i utvrđivanje doprinosa različitih sociodemografskih varijabli (starosti ispitanica, starosti njihovih partnera, subjektivne procene visine mesečnih prihoda domaćinstva u odnosu na prosek u našoj sredini, stepena obrazovanja ispitanice i partnera, stambenog i radnog statusa oba supružnika i broju njihove dece) potencijalu za razvod, kod žena u našoj sredini.

Metod

Uzorak. Ispitano je 2049 žena, starosti od 19 do 75 godina ($AS=38.86$; $SD=8.94$), koje žive u formalnom (86.7%) ili neformalnom braku, između godinu dana i 52 godine ($AS=13.67$; $SD=9.10$). Njihovi partneri su stari od 22 do 82 godine ($AS=41.98$; $SD=9.40$). Najveći broj ovih parova ima stan u vlasništvu (67.7%); 15.2% stanuje kod roditelja jednog od supružnika, dok ostali žive kao podstanari. Ukupne mesečne prihode u domaćinstvu nešto manje od polovine broja ispitanica procenjuje prosečnim (46.5%); 20.5% ispitanica ocenjuje da su im prihodi nešto iznad prosečnih; 3.7% da su im prihodi znatno iznad prosečnih, dok 16.5% ispitanica procenjuje da su im prihodi nešto ispod prosečnih, a 11.8% ocenjuje da su prihodi njihovog domaćinstva znatno ispod prosečnih.

Nešto više od polovine ispitanica ima završenu srednju školu (53.9%), a zatim sledi broj ispitanica koje su završile fakultet (28.7%) i višu školu (8.7%). Uzorkom je obuhvaćen i znatan broj žena sa poslediplomskim obrazovanjem (4,0%), ali i onih koje imaju završenu samo osnovnu školu (4,0%) i onih žena koje nisu završile ni osnovnu školu (0,3%). Slično je distribuirano i obrazovanje njihovih partnera (0.3% partnera nije završilo ni osnovnu školu, 5.6% ima završenu osnovnu školu, 56.3% srednju školu, 10.4% višu školu, 21.2% ih ima fakultetsko, a 3.4% i poslediplomsko obrazovanje).

Većina ispitanica je u radnom odnosu (od toga: 11.9% na određeno vreme, 52.0% na neodređeno, a 6.0% su (su)vlasnice preduzeća); 2.9% ispitanica je u penziji, njih 13.1% se izjašnjavaju kao domaćice, dok ih 13.6% traži posao i izjašnjavaju se kao „trenutno nezaposlene“. Među njihovim partnerima ima 15,1% nezaposlenih; 14,5% je zaposlenih na određeno, a 48.6% na neodređeno vreme; njih 14.2% su (su) vlasnici nekog preduzeća, a 4.4% su penzioneri.

Gotovo polovina ispitanica ima dvoje dece (46.8%), njih 24.0% ima jedno dete, 14.9% nemaju decu, 8.9% ima troje dece, a preostale ispitanice imaju četvero ili više dece.

Postupak. Ispitivanje je, u saradnji sa stručnim saradnicima – psiholozima, sprovedeno na teritoriji Republike Srbije, pri čemu 46,7% ispitanih žena živi u Novom Sadu i Beogradu, a 53,3% u manjim mestima i selima (Sremskoj Mitrovici i okolnim selima, Somboru i okolnim selima (Staparu, Bezdanu, Bačkom Monoštoru, Bačkom Bregu, Aleksi Šantiću), Bačkoj Palanci, Rumi, Indiji, Novim Banovcima, Staroj Pazovi, Šapcu, Loznici, Bačkom Brestovcu, Vrbasu i Kucuri). Najveći broj ispitanica je kontaktiran na roditeljskim sastancima u školama (osnovnim i srednjim) i vrtićima, gde im je ukratko objašnjen cilj istraživanja i predloženo anonimno učešće u istraživanju, na dobrovoljnoj osnovi. Žene koje su prihvatile učešće u istraživanju su dobile upitnike i kovertе. Odgovarale su kod kuće i popunjene upitnike vraćale vaspitačicama i razrednim starešinama u zatvorenim kovertama. Ispitivanje žena iz brakova bez dece je prvenstveno vršeno preko ginekoloških ordinacija, a u manjoj meri i putem interneta (preko različitih mejling lista i internet grupa).

Instrumenti. Potencijal za razvod je izražen Indeksom bračne nestabilnosti (Marital Instability Index: Booth, Johnson & Edwards, 1983). Instrument uključuje sledeće stavke: prisustvo razmišljanja o razvodu braka, postojanje razgovora sa prijateljima o razvodu, i postojanje razgovora o razvodu braka sa bračnim partnerom. Odgovara se potvrdno ili odrično, a skorovi se kreću u rasponu od 3 do 9, pri čemu niži rezultati ukazuju na bračnu stabilnost, a viši na bračnu nestabilnost. Na podacima prikupljenim ovim istraživanjem, ustanovljena je dobra pouzdanost instrumenta (Kronbahov Alfa koeficijent iznosi 0,87).

Doživljaj kvaliteta bračnog odnosa je meren Skalom prilagođenosti u bračnom odnosu (Dyadic Adjustment Scale – DAS: Spanier, 1976; 1989), koja je u izvornim istraživanjima pokazala zadovoljavajuće psihometrijske karakteristike (Spanier, 1976). DAS se sastoji od 32 ajtema na koje ispitanici odgovaraju tako što procenjuju stepen učestalost određenih ponašanja, ili procenjuju da li su neka ponašanja prisutna u njihovoj vezi. Skala, pored izračunavanja ukupnog skora, nudi mogućnost izračunavanja skorova i na sledećim subskalama:

„Konsenzus“ (sastoji se od 13 stavki kojima se procenjuje slaganje bračnih partnera po pitanjima koja su od značaja za svakodnevno funkcionisanje: vođenje finansija, odnos prema kućnim obavezama, religiji, rekreaciji, odnos prema prijateljima, roditeljima i rođacima, životnoj filozofiji, donošenju odluka i sl.);

„Zadovoljstvo brakom“ (sadrži 10 stavki koje se odnose na opšte zadovoljstvo brakom, poverenje u partnera, učestalost bračnih konflikta, stepen bračne tenzije, doživljaj međusobne netrpeljivosti i lični odnos prema budućnosti braka);

„Afektivno-seksualna usaglašenost“ (obuhvata 4 ajtema kojima se procenjuje stepen usaglašenosti bračnih partnera u ispoljavanju emocija i seksualnim odnosima); i

„Kohezivnost“ (obuhvata 5 stavki koje se odnose na stepen bliskosti i kvaliteta komunikacije među partnerima: zajednički rad na nekom ostvarenju, smireni razgovori, podsticanje razmene ideja, zajednička interesovanja van kuće, zajednički smeh).

Na podacima prikupljenim ovim istraživanjem, ustanovljena je zadovoljavajuća pouzdanost instrumenta merena Kronbahovim Alfa koeficijentom i za skalu u celini (0,95) i za pojedinačne subskale (za Konsenzus iznosi 0,90; Zadovoljstvo 0,88; Kohezivnost 0,82; a za Afektivno-seksualnu usaglašenost 0,65).

Od sociodemografskih varijabli analizirane su sledeće:

1. Starost ispitanice;
2. Starost partnera;
3. Subjektivna procena mesečnih prihoda domaćinstva (znatno ispod prosečnih; nešto ispod prosečnih; prosečni; nešto iznad prosečnih; znatno iznad prosečnih);
4. Stambeni status porodice (stanuju kod roditelja; podstanari su; stanuju u vlastitom stanu/kući);
5. Stepen obrazovanja ispitanice;
6. Stepen obrazovanja partnera;
7. Radni status ispitanice (domaćica; trenutno nezaposlena (traži posao); zaposlena na određeno vreme/ honorarno; zaposlena „za stalno“);
8. Radni status partnera (trenutno nezaposlen (traži posao); zaposlen na određeno vreme/ honorarno; zaposlen „za stalno“);
9. Bračni status (venčani i nevenčani) i
10. Broj zajedničke dece.

U cilju utvrđivanja u kojoj meri ispitane dimenzije kvaliteta bračnog odnosa i ispitane sociodemografske varijable doprinose potencijalu za razvod braka, primenjena je hijerarhijska višestruka regresiona analiza. U prvom koraku analize, ispitana je povezanost dimenzija kvaliteta braka i bračne nestabilnosti, a u drugom koraku setu prediktora su pridodate i sociodemografske varijable, da bi se ispitao njihov doprinos.

Rezultati

Rezultati hijerarhijske regresione analize sugerišu da je skup analiziranih prediktorskih varijabli statistički značajno povezan sa bračnom nestabilnošću, ali u isto vreme govore o tome da je doprinos sociodemografskih varijabli toj vezi vrlo skroman.

Na prvom nivou analize dobijen je koeficijent multiple korelacije $R=0,58$ ($F(4,1659)=215,19$; $p<0,001$), dok je korigovani $R^2=0,34$, što govori da postoji oko 34% zajedničke varijanse između dimenzija bračnog kvaliteta i potencijala za razvod braka.

Na drugom nivou analize dobijen je koeficijent multiple korelacije $R=0,61$ ($F(14,1649)=69,64$; $p<0,001$), dok je korigovani $R^2=0,37$, što govori da postoji oko 37% zajedničke varijanse između dimenzija bračnog kvaliteta i sociodemografskih varijabli, s jedne, i potencijala za razvod braka, s druge strane. Dakle, uvođenjem sociodemografskih varijabli objašnjeno je tek dodatnih 3% od ukupne varijanse bračne nestabilnosti.

U tabeli 1 su prikazani regresioni parametri i indikatori statističke značajnosti za sve prediktorske varijable.

Tabela 1. Regresioni parametri i indikatori statističke značajnosti prediktorskih varijabli

Model 01	B	St. greška	Beta	t	p
(Constant)	11.556	.372		31.097	.000
Konsenzus	-.020	.011	-.063	-1.859	.063
Zadovoljstvo brakom	-.230	.014	-.557	-16.618	.000
Afektivno-seksualna usaglašenost	-.079	.039	-.058	-2.006	.045
Kohezivnost	.060	.021	.086	2.804	.005
Model 02					
(Constant)	13.428	.551		24.391	.000
Konsenzus	-.017	.010	-.054	-1.646	.100
Zadovoljstvo brakom	-.240	.014	-.581	-17.451	.000
Afektivno-seksualna usaglašenost	-.081	.039	-.059	-2.082	.038
Kohezivnost	.045	.021	.065	2.144	.032
Starost ispitanice	-.006	.015	-.020	-.418	.676
Starost partnera	-.028	.014	-.097	-1.990	.047
Mesečni prihodi	-.022	.062	-.008	-.358	.720
Stambeni status	.094	.077	.026	1.212	.226
Stepen obrazovanja ispitanice	.112	.064	.044	1.767	.077
Stepen obrazovanja partnera	.060	.063	.023	.956	.339
Radni status ispitanice	.068	.052	.028	1.308	.191
Radni status partnera	-.099	.078	-.027	-1.269	.205
Bračni status	-.544	.180	-.064	-3.022	.003
Broj zajedničke dece	-.113	.059	-.041	-1.905	.057

Kao što se može videti u tabeli 1, najbolji samostalni prediktor potencijala za razvod braka predstavlja stepen dijadnog zadovoljstva ($\beta = -0,57$, $p < 0,001$), kao slabiji, ali statistički značajni prediktori, pokazali su se još i Kohezivnost ($\beta = 0,09$, $p < 0,01$) i Afektivno-seksualna usaglašenost ($\beta = -0,06$, $p < 0,05$), dok se izraženost dijadnog konsenzusa nije pokazala kao samostalno značajan prediktor stepena bračnog nezadovoljstva.

Posle uvođenja sociodemografskih varijabli u analizu, odnos među dimenzijama skale DAS ostao je isti, a od sociodemografskih varijabli kao samostalno značajni prediktori bračne nestabilnosti pokazali su se starost partnera ($\beta = -0,10$, $p < 0,05$) i bračni status ($\beta = -0,06$, $p < 0,01$), pri čemu je bračna stabilnost izraženija kod osoba koje se nalaze u formalnom braku u odnosu na parove koji žive u kohabitaciji.

Diskusija

Rezultati ovog istraživanja nedvosmisleno pokazuju da, u skladu sa svim ranije navedenim istraživačkim nalazima (Carrère et al., 2000; Gager & Sanchez, 2003; Heaton & Blake, 1999; Huston et al., 2001; Karney & Bradbury, 1995b; Kurdek, 1999; Obradovic & Cudina-Obradovic, 2000; Šakotić-Kurbalija, 2011; Šakotić-Kurbalija i Kurbalija, 2012a, 2012b; Waldinger et al., 2004), ženina percepcija kvaliteta bračnog odnosa jeste značajan prediktor bračne (ne)stabilnosti. Dakle, možemo zaključiti da žene u većoj meri razmišljaju, planiraju i razgovaraju sa drugima (pa i suprugom) o razvodu, kada su u manjoj meri zadovoljne sopstvenim brakom, a uz to doživljavaju da su u većoj meri neusaglašene sa bračnim partnerom po pitanju seksualnih odnosa i ispoljavanja emocija i primećuju izostanak zajedničkih aktivnosti, bliskosti i komunikacije među partnerima.

Važno je, međutim, istaći da se stepen izraženosti bračnog konsenzusa nije pokazao kao statistički značajan prediktor bračne nestabilnosti, dok su pojedinačni doprinosi percepcije afektivno-seksualne usaglašenosti ($\beta=-0,06$) i bračne kohezivnosti ($\beta=0,09$) iako statistički značajni, vrlo skromni. Samostalno posmatrano, jedino zadovoljstvo bračnim odnosom ostvaruje veću povezanost sa bračnom (ne) stabilnošću ($\beta=-0,57$, $p=0,00$).

Ovde je značajno imati u vidu i rezultate ranijeg istraživanja karakteristika i funkcionalnosti bračnih odnosa u porodicama na teritoriji Vojvodine (Mihić, 2007). Rezultati tog istraživanja su pokazali i neke neočekivane nalaze: npr. da ispitani roditelji adolescenata srednjoškolskog uzrasta, sa teritorije Vojvodine, iskazuju visoko opšte zadovoljstvo kvalitetom svog braka (dajući opštu ocenu, 82,2% ispitanika kvalitet svog braka procenjuje vrlo dobrim i odličnim), a pri tom je funkcionalnost njihovih brakova procenjena kao ispodprosečna (Mihić, 2007).

Ispitane sociodemografske varijable ostvaruju vrlo skroman doprinos obrašćenju varijanse potencijala za radvod. Kao značajni prediktori pokazali su se samo bračni status i starost partnera, ali je njihov uticaj (iako statistički značajan) zanemarljiv.

Imajući u vidu relativno veliki procenat varijanse koji nije objašnjen prediktorskim varijablama (63%), možemo zaključiti da na spremnost žene da se razvede u velikoj meri deluju faktori koji nisu povezani sa percepcijom kvaliteta samog braka i bračnog odnosa, kao ni sa socioekonomskim varijablama.

Na osnovu dobijenih rezultata u ovom istraživanju, a imajući u vidu i nalaze ranijeg istraživanja (Mihić, 2007), čini se opravdanom pretpostavka da su stabilnost i kvalitet bračnog odnosa relativno nezavisne dimenzije, kako su to, u skladu s postavkama Teorije socijalne razmene, svojom tipologijom predvideli Luis i Spanijer (Lewis & Spanier, 1979).

Zaključak

Na osnovu napred navedenih rezultata dobijenih ovim istraživanjem, mogu se izvući sledeći zaključci:

1. Postoji značajna povezanost između ženine percepcije kvaliteta bračnog odnosa i potencijala za razvod, te se može reći da ženina percepcija generalno visokog kvaliteta bračnog odnosa doprinosi stabilnosti bračnog odnosa.
2. Ženina percepcija njene i partnerove usaglašenosti u ispoljavanju emocija i seksualnim odnosima je značajno povezana sa stabilnošću braka, ali je vrlo slabe prediktivne moći.
3. Ženina percepcija stepena bračnog slaganja po pitanjima koja su od značaja za svakodnevni zajednički život (vođenje finansija, odnos prema religiji, ispoljavanje osećanja, odnos prema roditeljima i rođacima, životna filozofija i sl.) nije značajno povezana sa bračnom stabilnošću.
4. Ženina percepcija bračne kohezije (međusobne povezanosti i kvaliteta bračne komunikacije) je, takođe, statistički značajan prediktor bračne stabilnosti, ali vrlo slabe prediktivne moći.
5. Zadovoljstvo bračnim odnosom, kod žena, najznačajnije doprinosi bračnoj stabilnosti. Ova povezanost je umerenog intenziteta.
6. Sociodemografske varijable u vrlo maloj meri doprinose ženinoj odluci da se razvede.

Rezultati sprovedenog istraživanja ukazuju da potencijal za razvodom braka jeste značajno povezan sa ženinom percepcijom kvaliteta bračnog odnosa, i to, pre svega sa njenim zadovoljstvom brakom i bračnim odnosom; ali ujedno pokazuju da kvalitet bračnog odnosa u relativno maloj meri doprinosi stabilnosti braka (imaju 34% zajedničke varijanse). Ispitane sociodemografske varijable objašnjavaju tek dodatnih 3% varijanse bračne nestabilnosti.

Ovaj nalaz sugerise potrebu za istraživanjem prediktivne moći većeg broja varijabli – faktora privlačnosti unutar veze, prisutnosti poželjnijih alternativa van veze, i barijera vezanih za raskid veze.

Literatura

- Booth, A., Johnson, D., & Edwards, J. N. (1983). Measuring Marital Instability. *Journal of Marriage and the Family*, 45, 387–393.
- Carrère, S., Buehlman, K. T., Gottman, J. M., Coan, J. A., Ruckstuhl, L. (2000). Predicting marital stability and divorce in newlywed couples. *Journal of Family Psychology*, 14(1), 42–58.
- Cross, S. E. & Madson, L. (1997). Models of the self: Self-Construals and gender. *Psychological Bulletin*, 122, 5–37.
- Čudina-Obradović, M. i Obradović, J. (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.

- Eurostat. (2010). *Europe in figures – Eurostat yearbook 2010*, preuzeto sa: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-CD-10-220/EN/KS-CD-10-220-EN.PDF
- Gager, C. T., Sanchez, L. (2003). Two as one?: Couples' perceptions of time spent together, marital quality, and the risk of divorce. *Journal of Family Issues*, 24(1), 21–50.
- Glenn, N. D. (1990). Quantitative research on marital quality in the 1980s: A critical review. *Journal of Marriage and the Family*, 52, 818–831.
- Heaton, T. B. & Blake, A. M. (1999). Gender differences in determinants of marital disruption. *Journal of Family Issues*, 20, 25–45.
- Huston, T. L. Caughlin, J. P., Houts, R. M., Smith, S. E., George, L. J. (2001). The connubial crucible: Newlywed years as predictors of marital delight, distress, and divorce. *Journal of Personality and Social Psychology*, 80(2), 237–252.
- Ivković, M. (2011). Učestalost razvoda braka u Srbiji (1947–2010). *Zbornik radova – Geografski fakultet Univerziteta u Beogradu*, 59, 51–76.
- Karney, B. R. & Bradbury, T. N. (1995a). Assessing longitudinal change in marriage: An introduction to the analysis of growth curves. *Journal of Marriage and the Family*, 57, 1091–1108.
- Karney, B. R. & Bradbury, T. N. (1995b). The longitudinal course of marital quality and stability: A review of theory, method, and research. *Psychological Bulletin*, 118, 3–34.
- Kurdek, L. A. (1999). The nature and predictors of the trajectory of change in marital quality for husbands and wives over the first 10 years of marriage. *Developmental Psychology*, 35(5), 1283–1296.
- Levinger, G. (1976). A social psychological perspective on marital dissolution. *Journal of Social Issues*, 32 (1), 21–47.
- Lewis, R. A. & Spanier, G. (1979). Theorizing about the quality and stability of marriage. In W. R. Burr (Ed.), *Contemporary theories about the family* (pp. 268–294). New York: Free Press.
- Mihić, I. (2007). Karakteristike i funkcionalnost bračnih odnosa u porodicama na teritoriji Vojvodine. U: M. Zotović (ur). *Porodice u Vojvodini: karakteristike i funkcionalnost*. Novi Sad: Filozofski fakultet, 80–98.
- Obradovic, J. & Cudina-Obradovic, M.(2000). Correlates of subjective global marital satisfaction in women. *Društvena istraživanja*, 1 (45), 41–65.
- Šakotić-Kurbalija, J. (2011). *Karakteristike bračnog odnosa i traženje psihološke pomoći*. Doktorska disertacija. Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu.
- Šakotić-Kurbalija, J. & Kurbalija, D. (2012a). Spousal approval of recreation as an indicator of marriage quality and stability. *Exercise and Quality of Life*, 4(1), 1–10.
- Šakotić-Kurbalija, J., Kurbalija, D. (2012b). Povezanost globalnog zadovoljstva brakom, kvaliteta bračnog odnosa i bračne stabilnosti. *Psihijatrija danas*, 44(2), 149–159.
- Spanier, G. B. (1976). Measuring dyadic adjustment: New scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage and the Family*, 38, 15–28.
- Spanier, G. B. (1989). *Manual for the dyadic adjustment scale*. North Tonowanda, New York: Multi-Health Systems.
- Tošić, M. & Todorović, D. (2011). Podela rada, kvalitet braka i rodna ideologija. *Sociološki pregled*, 45(3), 393–419.

Thibaut, J. W., Kelley, H. H. (1959). *The social psychology of groups*. Oxford, England: John Wiley.

Waldinger, R. J., Schulz, M. S., Hauser, S. T., Allen, J. P., Crowell, J. A. (2004). Reading Others' Emotions: The Role of Intuitive Judgments in Predicting Marital Satisfaction, Quality, and Stability. *Journal of Family Psychology*, 18(1), 58–71.

Jelena Šakotić-Kurbalija, Dragan Kurbalija, Ivana Mihić, Jovana Jestrović

PREDICTION OF POTENTIAL FOR DIVORCE BASED ON THE WIFE'S PERCEPTIONS OF MARITAL QUALITY

Summary

In order to determine the relationships between marital quality, set of socio-demographic variables and potential for divorce, we examined 2049 wives of different socioeconomic status, 19 to 75 years old, living in formal or informal marriage. The quality of the marital relationship was measured by a Dyadic Adjustment Scale – DAS (Spanier, 1989), and potential for divorce was assessed through the Marital Instability Index (Booth, Johnson, & Edwards, 1983). Examined socio-demographic variables were: age, partner's age, subjective evaluation of monthly household income, degree of education, partner's degree of education, working status of both spouses and number of children.

The results of the hierarchical multiple regression analysis are showing statistically significant multiple correlation between the dimensions of marital quality and the marital instability. We can conclude that 34% of variance of the divorce potential can be explained by the dimensions of marital quality ($R_1^2=0,34$), while sociodemographic variables explain additional 3% of variance ($R_2^2=0,37$). The results are also showing that the Dyadic Satisfaction was most significant predictor ($\beta= -0,53$, $p=0,00$) of divorce potential.

Key words: marriage, marital relations, marital quality, marital instability, potential for divorce

